

5

Allemaal naar het stemlokaal

30 minuten

KORTE OMSCHRIJVING WERKVORM

In deze werkvorm spelen leerlingen verschillende verkiezingen na als historische personages en ondervinden zo aan den lijve wie er wel en niet mochten stemmen in de loop van de geschiedenis.

LEERDOEL

Leerlingen leren in welke stappen de ontwikkeling van censuskiesrecht naar algemeen kiesrecht verlopen is.

DUUR

30 minuten

BENODIGDHEDEN

- Overzicht per jaartal
- 32 kaartjes met de rolomschrijvingen

HANDLEIDING

1. Begin dit onderdeel door iets te vertellen over het stemrecht in Nederland. Vraag de leerlingen bijvoorbeeld of ze weten wie tegenwoordig mogen stemmen in Nederland (bij verschillende soorten verkiezingen). Bespreek (afhankelijk van de antwoorden) dat vroeger niet alle Nederlanders boven de 18 jaar mochten stemmen. Vertel dat dit onderdeel gaat over hoe het stemrecht in Nederland zich heeft ontwikkeld.
2. Geef elke leerling een kaart(je) met een rolomschrijving. Als er minder dan 32 leerlingen zijn, kunt u een aantal beroepen weglaten. Zorg er in ieder geval voor dat er een goede mix is van 'mannenberoepen' en 'vrouwenberoepen'. Deel daarnaast sowieso van elk jaartal enkele rollen uit.
3. Vraag alle leerlingen de omschrijving van hun personage te lezen.
4. Leg de werkvorm uit: vertel dat de leerlingen teruggaan in de geschiedenis. U gaat vijf keer een jaartal beschrijven en de leerlingen maken telkens voor dat jaartal de keuze of het personage op hun bordje toen mocht stemmen of niet. Begin dan meteen met het eerste jaartal: houd het bord met 1848 omhoog en lees de omschrijving bij dit jaartal voor. Vraag de leerlingen of zij denken dat hun personage in dat jaar al mocht stemmen. Zo ja: dan mogen ze gaan staan. Zo nee, dan moeten ze blijven zitten.
5. Lees nu het bijbehorende tekstje 'Wie mag stemmen?' voor. Kijk de groep rond. Wie ten onrechte is gaan staan, moet gaan zitten. Wie ten onrechte is blijven zitten, gaat staan. Vraag de leerlingen wat voor eigenschappen de personages hebben die mochten stemmen: maakt het uit welke leeftijd je had, of je man of vrouw was en wat je afkomst was?
6. Let op: wie nu staat, blijft ook staan. Zo wordt inzichtelijk hoe langzaam maar zeker steeds meer mensen mochten stemmen. En dat sommige burgers daar lang op moesten wachten.
7. Houd nu het volgende jaartal omhoog en herhaal de stappen. Ditzelfde doet u daarna met de volgende drie jaartallen.
8. Bij het laatste 'jaartal' (nu) zitten de personages jonger dan 18 jaar nog. Vestig daar de aandacht op en leg uit dat je in Nederland niet mag stemmen als je jonger bent dan 18 jaar. Bespreek met leerlingen wat ze hiervan vinden.
9. Vertel dat de stemgerechtigde leeftijd in de Grondwet staat. Artikel 54 bepaalt dat iedereen onder de 18 jaar is uitgesloten om te stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen. De kiesgerechtigde leeftijd kan dus alleen veranderen als de Grondwet aangepast wordt. Dat is bijvoorbeeld gebeurd in 1972: daarvoor mocht je pas stemmen als je 21 jaar of ouder was.

Let op! U kunt dit overzicht ook downloaden op www.prodemos.nl/lesmateriaal door op de naam van deze werkvorm te zoeken. Per jaartal kunt u een dubbelzijdige afdruk maken, waarbij op de ene kant het jaartal in het groot staat (dat u naar de leerlingen kunt richten) en op de andere kant de informatie die hieronder staat vermeld.

1848

Omschrijving: Het is 1848. De Grondwet wordt gewijzigd. De Koning staat een deel van zijn macht af. Het parlement, en dus het volk, krijgt meer invloed. De leden van de Tweede Kamer worden vanaf nu gekozen. Maar wie mag eigenlijk stemmen?

Wie mag stemmen? In 1848 wordt het censuskiesrecht ingevoerd. Alleen mannen, ouder dan 23 jaar, die vermogend zijn, mogen stemmen. Dat vermogen wordt gemeten via de belasting die je betaalt. Hoeveel belasting je precies moet betalen om stemrecht te hebben, verschilt per gemeente. In de praktijk mag 11% van de mannen stemmen.

De rollen die mogen stemmen:

- de directeur
- de notaris

1896

Omschrijving: Het is 1896. Allerlei groepen komen op voor meer rechten en gelijke kansen. De kieswet wordt aangepast. Eerder (in 1887) werd de Grondwet al gewijzigd. Mensen hoeven nu niet langer rijk te zijn om te mogen stemmen, maar moeten 'aantoonbaar geschikt' zijn voor deze belangrijke taak. Wie mag in 1896 stemmen?

Wie mag stemmen? Vanaf 1896 moet je om te mogen stemmen een man zijn van 25 jaar of ouder en beschikken over 'tekenen van geschiktheid en maatschappelijke welstand'. Je bent geschikt als je bijvoorbeeld een examen of diploma hebt behaald, een eigen (huur)woning hebt, of een behoorlijk loon of spaargeld. Ook telt nog steeds mee of je belasting betaalt. In de praktijk mag nu 49% van de mannen stemmen.

De rollen die nu ook mogen stemmen:

- de politieofficier
- de leraar
- de eigenaar van een boerenbedrijf
- de winkelier
- de bakker
- de schilder
- de ploegleider in de fabriek
- de havenmeester

1917

Omschrijving: Het is 1917. De Tweede Kamer stemt in met een ingrijpende wijziging van de Grondwet waardoor ineens veel meer mensen mogen stemmen. Wie mogen nu naar de stembus?

Wie mag stemmen? In december 1917 krijgen alle Nederlandse mannen van 25 jaar of ouder stemrecht. Het recht verandert meteen in een plicht: als je kiesrecht hebt, móet je bij verkiezingen op komen dagen en het liefst ook stemmen. Dit heet 'opkomstplicht'. Vrouwen krijgen nog geen actief stemrecht. In 1917 wordt wel het passief

kiesrecht voor vrouwen ingevoerd: ze kunnen vanaf dat moment worden gekozen.

De rollen die nu ook mogen stemmen:

- de fabrieksarbeider
- de textielarbeider
- de markthandelaar
- de stalknecht
- de visser

1919

Omschrijving: Het is 1919. Al jaren zijn er regelmatig grote demonstraties voor algemeen kiesrecht. Sinds 1917 mogen alle mannen stemmen, maar vrouwen nog niet. In dit jaar wordt een wet aangenomen die daar verandering in brengt. Wie mag nu stemmen?

Wie mag stemmen? Vanaf 1919 mogen ook alle vrouwen van 25 jaar of ouder stemmen. Het duurt overigens nog even voordat vrouwen dat stemrecht ook in een landelijke verkiezing kunnen gebruiken: de eerstvolgende landelijke verkiezingen zijn pas in 1922.

De rollen die nu ook mogen stemmen:

- de barones
- de kunstenaar
- de winkeleigenares
- de verkoopster
- de serveerster
- de au-pair
- de verpleegkundige
- de werkster (35 jaar)
- de leraar
- de boerin
- de huisvrouw
- de gepensioneerde dame

NU

Omschrijving: En nu? We zijn bijna 100 jaar verder en gelukkig geldt nog steeds het algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen. Sinds 1919 is er nog wel iets veranderd: je hoeft geen 25 jaar meer te zijn om te mogen stemmen. Wie mag nu stemmen?

Wie mag stemmen? De leeftijd waarop je in Nederland kiesgerechtigd wordt, is in stapjes verlaagd. Eerst naar 23 jaar (in 1946), toen naar 21 jaar (1965) en uiteindelijk naar 18 jaar (in 1972). De grens van 18 jaar geldt nu nog steeds. Dit is sinds 1983 ook de leeftijdsgrens om in de volksvertegenwoordiging te komen. *Let op: Als je je eerder verkiesbaar stelt kan dat, maar moet iemand anders tot die tijd voor je waarnemen.* Als genoeg mensen op je stemmen, kun je dus al op je 18e in de Tweede Kamer komen. De opkomstplicht is trouwens in 1970 afgeschaft. Sindsdien is stemmen alleen een recht en geen plicht.

De rollen die nu ook mogen stemmen:

- de textielarbeidster
- de werkster (20 jaar)
- de havenarbeider

De rollen die nog niet mogen stemmen:

- de winkelmedewerkster (17 jaar)
- de vakkenvuller (16 jaar)